

NHAN ĐỀ VÀ CHỦ ĐỀ PHIM “ĐỪNG ĐỐT”

Nguyễn Thị Ninh
Khoa Ngữ văn và Khoa học xã hội,
Trường Đại học Hải Phòng
Email: ninhnt@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 11/12/2023

Ngày PB đánh giá: 22/12/2023

Ngày duyệt đăng: 29/12/2023

TÓM TẮT: Chuyển thể từ một cuốn sách nhỏ nhưng làm xao động cả thế giới là *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*, bộ phim *Đừng đốt* đã chinh phục được trái tim toàn cầu. Một trong những điều kiện tiên quyết làm nên thành công của bộ phim và còn đọng mãi nơi khán giả là nhan đề “Đừng đốt”. Giản dị, súc tích nhưng tên gọi này đã “gói trọn” chủ đề tư tưởng của bộ phim. Bài viết bàn về cặp đôi nhan đề - chủ đề này trong mối liên hệ chuyển hóa qua lại và thống nhất.

Từ khóa: chủ đề, đừng đốt, nhan đề, *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*.

THE MOVIE TITLE AND THEME OF “DON'T BURN”

ABSTRACT: Adapted from *The Diary of Dang Tram Tram*, a small book but shocked the whole world, the film “Don't Burn” has also conquered millions hearts of the globe. One of the prerequisites for the film's success and remaining its contents with the audiences for long is the title “Don't burn”. Simple and concise, but the name “encapsulated” the ideological theme of the film. In this article, the author aims to discuss these two title and theme of the movie in a relationship of reciprocity and unity.

Keywords: theme, don't burn, title, *The diary of Dang Thuy Tram*.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Gây tiếng vang trên toàn cầu, bộ phim *Đừng đốt* của đạo diễn Đặng Nhật Minh đã “ấm trọn” những giải thưởng danh giá của Liên hoan phim Việt Nam 2009 với Bằng sen Vàng cho phim, biên

kịch xuất sắc nhất, giải của báo chí dành cho bộ phim hay nhất... và được chọn tranh giải Oscar lần thứ 82. Hiếm có bộ phim chiến tranh nào vừa không nhàm chán vừa gây xúc động mạnh và lấy đi nhiều nước mắt của khán giả đến vậy.

Được chuyển thể từ *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*, bộ phim giống như một bản anh hùng ca mang ý nghĩa nhân văn sâu sắc với những thông điệp về tình yêu, sự tận hiến và khát vọng hòa bình. Một trong những yếu tố góp phần làm nên thành công của bộ phim là nhan đề và chủ đề trong mối quan hệ gắn bó máu thịt. Đây là hai yếu tố đầu tiên được đạo diễn đầu tư công phu, tâm lực và trí lực làm nền tảng tiền đề cho bộ phim và thấu tóm tinh thần cơ bản của nội dung bộ phim.

2. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU

Đến nay, đã có không ít công trình, ý kiến khai thác, bày tỏ cảm nhận hay đánh giá, luận bàn trực tiếp về *Nhật ký Đặng Thùy Trâm* và bộ phim *Đừng đốt* ở mức độ nông - sâu, rộng - hẹp khác nhau, từ nhiều góc nhìn, phương diện khác nhau. Tuy nhiên, trong số rất nhiều tài liệu mà chúng tôi bao quát được, tính đến thời điểm hiện tại, chưa có công trình nghiên cứu nào bàn riêng về nhan đề và chủ đề phim *Đừng đốt*. Nói nhiều và sâu hơn cả về nhan đề của bộ phim này là bài viết *Từ Nhật ký Đặng Thùy Trâm đến Đừng đốt: hành trình từ văn học đến điện ảnh* [10] của tác giả Bùi Trần Quỳnh Ngọc. Bài viết đã khái quát mối quan hệ giữa tác phẩm văn học và tác phẩm điện ảnh, từ đó, có những phát hiện và kiến giải về một số sáng tạo điện ảnh trong phim *Đừng đốt* trên nền tư liệu văn học là *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*. Đó là những

sáng tạo về nhan đề bộ phim, bối cảnh không gian, thời gian và hệ thống nhân vật. Trong đó, phần nói về nhan đề của bộ phim có dung lượng hơn một trang A4 xoay quanh lí do đạo diễn đặt tên phim là “Đừng đốt” và ý nghĩa của nhan đề này cùng biểu tượng ngọn lửa được ngầm hiện. Tuy nhiên, những phát hiện và kiến giải của tác giả bài viết mới chỉ dừng lại ở mức độ khái quát và gợi mở. Bài viết cũng không đề cập trực diện đến chủ đề của bộ phim nhưng có chút ít nói về mối dây liên hệ giữa nhan đề và tư tưởng nghệ thuật của đạo diễn. Còn lại các công trình khác chỉ có tính chất điểm diện hoặc phỏng vấn được đăng tải trên các trang mạng internet. Các bài viết này chủ yếu mạn đàm về phim *Đừng đốt* nói chung và những vấn đề có liên quan, trong đó có gợi nhắc đến nhan đề, chủ đề của bộ phim qua một vài câu sơ lược. Hầu hết đều chỉ nói đến duyên cớ của nhan đề phim *Đừng đốt* bắt nguồn từ câu nói “Đừng đốt, trong đó đã có lửa” của một sĩ quan quân ngục tên Huân khi trao cuốn nhật ký của Đặng Thùy Trâm cho Fred - người lính Mỹ đã lưu giữ cuốn nhật ký suốt mấy chục năm sau này khi anh ta đang định thiêu hủy nó. Số ít đề cập đến ý nghĩa của nhan đề phim trong việc thể hiện chủ đề, tư tưởng của tác phẩm bằng một đôi câu chung nhất. Tiêu biểu là các bài viết: “*Đừng đốt*”: *Thêm một bộ phim thành công về các anh hùng, liệt sỹ* [6], “*Đừng đốt*” - *bộ phim*

tôi hài lòng nhất [2], *Đẹp lắm thông điệp yêu thương!* [3], *Nhật ký Đặng Thùy Trâm - Sức mạnh cảm hóa từ một tâm hồn cao đẹp* [4], *Không tìm được nước mắt với “Đừng đốt”* [12]...

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Nhan đề hay đầu đề là “tên đặt cho một cuốn sách hoặc bài viết” [11, 681]. Nó còn được gọi là cái “tít” (title - tiếng Anh, titre - tiếng Pháp) chung của một văn bản hay tác phẩm. Nhan đề cũng giống như gương mặt của một con người, nó là cái nổi bật nhất để phân biệt tác phẩm này với tác phẩm khác. Đặt nhan đề cho một văn bản/tác phẩm sao cho đúng, hay và độc đáo là chuyện không đơn giản. Nhan đề phải khái quát ở mức cao về nội dung tư tưởng của văn bản/tác phẩm, phải gọi ra được cái “thần”, cái “hồn” của văn bản/tác phẩm và có sức thu hút người đọc, người xem. Nhiều khi, nhan đề được xem là “khu vực chiến lược của văn bản” [2], vì vậy, việc lựa chọn nhan đề cho tác phẩm là vô cùng quan trọng. Đã có không ít nhà văn, đạo diễn điện ảnh hay nhiều nghệ sĩ khác phải trăn trở hoặc phải thay đi đổi lại nhiều lần tên đưa con tinh thần của mình. Đặt tên phim thế nào cho có ý nghĩa, ấn tượng và thu hút được khán giả luôn là việc đầu đầu của các nhà làm phim. Tất nhiên, để thu hút được khán giả không thể chỉ dựa vào tên phim mà quan trọng hơn là phải dựa vào tất cả bộ phim. Điện ảnh thế giới đã chứng minh

không một bộ phim nào có thể thành công nếu chỉ “thùng rỗng kêu to” bằng việc khuếch trương qua nhan đề phim. Nhưng tên phim là yếu tố đầu tiên thu hút sự chú ý của khán giả, gây ấn tượng và gợi hứng, cũng là lời quảng cáo súc tích cho bộ phim. Khi tên một bộ phim đủ hay và hấp dẫn, nó sẽ dễ dàng lôi cuốn sự chú ý và quan tâm của khán giả, bộ phim cũng vì thế mà nhanh chóng gây được tiếng vang. Thậm chí, “tên phim còn thể hiện được sự nhạy bén về kinh tế, sự khôn ngoan trong kinh doanh của các nhà làm phim, sự tinh tế về tâm lí, đẳng cấp về ngôn ngữ và văn hóa” [2]. Tên phim cũng có thể là điều đọng lại cuối cùng trong khán giả khi thời gian xóa đi mọi ký ức về phim. Không ít khán giả đã từng bị cuốn theo những bộ phim có cái tên giản dị nhưng hấp dẫn và giàu sức liên tưởng như *Cuốn theo chiều gió*, *Hương vị tình thân*, *Thương ngày nắng về*, *Lối về miền hoa...* Dư luận thời gian gần đây cũng bày tỏ không ít băn khoăn về “công thức đặt tên cho những series chiếu giờ vàng” trên sóng truyền hình Việt Nam. Nhiều tên phim đã “khiến khán giả phải chau mày vì rối rắm, tối nghĩa, thậm chí xa rời nội dung phim” hoặc tên phim “dài dòng, sến sẩm” quá [7] như: *Anh có phải đàn ông không*; *Chồng cũ, vợ cũ, người yêu cũ*; *Hành trình công lý*; *Người vợ tốt...* Còn có tên phim làm khán giả cảm thấy “bối rối” hoặc “nghe đã thấy sợ”

[7] như *Đình làm mẹ cháu*. Vì vậy, tên phim là một trong những yếu tố quan trọng đầu tiên góp phần làm nên thành công của một bộ phim.

Nhan đề và chủ đề của tác phẩm nghệ thuật thường đi liền nhau. Khái niệm chủ đề “trước hết chỉ một số nét tư tưởng lặp đi lặp lại trong tác phẩm” [13, 195] như nét tư tưởng thương thân, thương tài, oán tạo hóa... lặp đi lặp lại trong *Truyện Kiều*; chủ đề vôi vàng, ham yêu, ham sống trong thơ Xuân Diệu; chủ đề cái đói, sự chết mòn thể xác lẫn tinh thần trong sáng tác của Nam Cao. .. Với ý nghĩa này, người ta còn gọi đó là môtip văn học. Bên cạnh đó, chủ đề còn là vấn đề cơ bản của tác phẩm, “là phương diện chính yếu của đề tài” [13, 195]. Với nghĩa này, chủ đề chính là đề tài trung tâm của tác phẩm. Dù hiểu theo nghĩa nào, chủ đề cũng thể hiện bản sắc tư duy, chiều sâu tư tưởng, khả năng thâm nhập vào bản chất đời sống của nghệ sĩ. Chủ đề đóng vai trò rất lớn trong việc làm cho tác phẩm trở nên quan trọng và có ảnh hưởng sâu rộng vì chính nó chấp cánh cho tác phẩm bay cao, bay xa vào bầu trời hậu thế. Chủ đề của những tác phẩm lớn thường là những vấn đề khái quát vượt lên trên những đề tài cụ thể.

Giữa nhan đề và chủ đề của tác phẩm nghệ thuật thường có sự thống nhất chặt chẽ. Bởi nhan đề là một bộ phận không thể tách rời khỏi chỉnh thể

tác phẩm, có ý nghĩa định hướng cho người tiếp nhận, là cầu nối dẫn họ đi sâu vào tác phẩm. Nhan đề luôn có sức khái quát, làm toát lên hoặc hé mở cho người đọc, người xem về chủ đề hoặc nội dung tư tưởng chủ đạo của tác phẩm. Thông qua nhan đề, người tiếp nhận có thể thu tóm được phần nào linh hồn của tác phẩm. Chẳng hạn, nhan đề tác phẩm “Vợ nhặt” của Kim Lân đã đồng thời nói lên nội dung tư tưởng của tác phẩm. Đó là sự khốn cùng của hoàn cảnh người dân Việt Nam khi ấy - thảm cảnh của nạn đói 1945 khiến thân phận con người trở nên rẻ rúng như rơm, như rác, người ta có thể “nhặt” được vợ như lượm một thứ đồ vô giá trị ở bất cứ đâu, bất kì lúc nào. Tuy nhiên, người “vợ nhặt” vô danh ấy không hề vô nghĩa. Sự xuất hiện của thị đã đem đến phần nào sự ấm áp trong gia đình anh cu Tràng, như một làn gió tươi mát thổi vào cuộc sống tối tăm bên bờ vực tử thần của họ. Điều đó còn cho thấy ý nghĩa nhân văn: dù trong hoàn cảnh cùng cực, con người vẫn cưu mang, đùm bọc lẫn nhau, vẫn khao khát một tổ ấm gia đình và tin vào một cuộc sống tốt đẹp hơn. Nhan đề và chủ đề của một bộ phim cũng tương tự như vậy. Chúng gắn liền và có sự tiếp nối, chuyên hóa qua lại lẫn nhau. Nhan đề là cánh cửa mở ra chủ đề, ngược lại, cũng được làm sáng tỏ hơn qua chủ đề tư tưởng của tác phẩm.

Có nhiều cách khác nhau để đặt nhan đề cho một bộ phim nhưng nhìn chung, có năm cách phổ biến sau:

- Đặt theo tên nhân vật chính
- Đặt theo sự kiện/vấn đề chính
- Đặt tên phim liên quan đến nội dung phim
- Đặt tên phim nghe mượt mà, thuận tai
- Đặt tên phim có nghĩa
- Đặt tên phim có yếu tố thu hút khán giả.

Trong lịch sử điện ảnh thế giới cũng như Việt Nam, hầu hết tên các bộ phim được chuyển thể từ tác phẩm văn học đều mượn lại tên gốc của chính tác phẩm ấy như: *Chiến tranh và hòa bình*, *Cuốn theo chiều gió*, *Những người khốn khổ*, *Thời xa vắng*, *Vợ chồng A Phủ*... Theo thống kê, khi chuyển thể tác phẩm văn học thành phim, có 2/3 tác phẩm giữ nguyên nhan đề, 1/3 thay đổi nhan đề với nhiều xu hướng: tái sử dụng toàn bộ hoặc một phần và thay đổi hoàn toàn để phù hợp với ý đồ của nhà làm phim. Tuy nhiên, do đặc trưng loại hình, “nhà văn khi đặt tên tác phẩm văn học rất hạn chế sử dụng các yếu tố ngoài văn bản” [2]. Nhưng đối với tác phẩm điện ảnh, tính đa phương tiện của thể loại đã “tạo ra sự thoải mái, tự do khi kết nối, dung nhập các văn bản khác. Cho nên, nhan đề phim có khi “trở thành một chiến lược PR,

được đầu tư kỹ lưỡng từ khâu poster, trailer, chỉ dẫn, danh sách đoàn làm phim...” [2].

Khi đặt tên cho bộ phim chuyển thể từ *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*, đạo diễn Đặng Nhật Minh đã chọn cho mình hướng đi khác. Cuốn nhật ký vốn được cấu trúc theo trật tự thời gian tuyến tính, không có cốt truyện, không có các tình tiết thắt nút, mở nút mà chỉ là sự ghi chép những cảm xúc, sự kiện diễn ra hàng ngày. Hơn nữa, cuốn nhật ký do Đặng Thùy Trâm viết cho riêng mình như lời nhân vật Huân - sĩ quan ngục trong phim đã nói: “She wrote for herself, not for us” (Cô ấy viết cho riêng mình, không phải cho chúng ta). Vì vậy, việc đặt nhan đề cho cuốn nhật ký thật không đơn giản. Khi biên soạn lại hai quyển nhật ký của nữ liệt sĩ, bác sĩ Đặng Thùy Trâm, nhà nghiên cứu Vương Trí Nhàn cũng chỉ đặt nhan đề rất đơn giản: *Nhật ký Đặng Thùy Trâm* [16].

Trút hết tâm lực vào viết kịch bản phim, đạo diễn Đặng Nhật Minh đã nghiên ngẫm đến mức ngẫm từng câu chữ trong *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*. Trong quá trình đó, ông đã nảy ra trong đầu câu nói của sĩ quan quân đội cộng hòa Nguyễn Trung Hiếu: “Đừng đốt!... Trong đó đã có lừa rồi!”. Đây là câu mà Hiếu nói với Fred (tức Frederic Whitehurst) - một sĩ quan quân báo Mỹ tham chiến ở chiến trường Đức Phổ,

Quảng Ngãi những năm từ 1969 đến 1971. Nhiệm vụ của Fred là thu thập các thông tin có giá trị liên quan đến quân sự để truy tìm dấu tích quân giải phóng, định hướng tập kích hay càn quét. Trong quá trình thực thi nhiệm vụ, anh đã chứng kiến nhiều cảnh cuộc chiến tranh và chứng kiến tận mắt những mất mát khủng khiếp - cả đối với phía Việt Nam lẫn phía Mỹ. Trong một trận tập kích vào một “căn cứ của Việt cộng”, khi tiếng súng không còn nổ nữa, đơn vị của Fred tiến vào và nhận thấy có một bệnh viện nhỏ, nơi đây có rất nhiều lán trại và nhiều phòng mổ dã chiến. Có vẻ như mọi người trong bệnh viện đã vội vã rời đi ngay trước khi quân Mỹ ập tới và không kịp mang theo tài liệu. Theo quy định của quân đội Mỹ, mọi tài liệu của địch thu được trên chiến trường phải chuyển lại cho bộ phận quân báo nghiên cứu, giấy tờ nào không có giá trị cho cuộc chiến thì được lệnh phải đốt đi. Hôm đó, Fred cùng với thông dịch viên người Việt - thượng sĩ Nguyễn Trung Hiếu nhặt được rất nhiều tài liệu. Fred cẩn thận chọn lọc các tài liệu có giá trị quân sự, số còn lại vứt vào đồng lửa để thiêu hủy. Khi đang chuẩn bị đốt các tài liệu bị loại bỏ thì Hiếu cầm một cuốn sổ nhỏ đến trước mặt Fred và nói: “Fred, đừng đốt! Trong đó đã có lửa rồi!” [15, 21]. Fred lúc này vẫn chưa hiểu chuyện gì nhưng nhìn vẻ xúc động của Hiếu với việc Hiếu có thể kính trọng cả đối

phương đã tác động rất mạnh đến anh nên Fred đã bỏ cuốn sổ vào túi, không thiêu hủy nó. Nhiều đêm sau đó, Fred và Hiếu cùng nhau đọc cuốn sổ. Đó là cuốn nhật ký của một Việt Cộng, chính là nữ bác sĩ đứng đầu cái bệnh viện nhỏ mà đơn vị của Fred càn vào. Nữ bác sĩ ấy có cái tên thật đẹp: Đặng Thùy Trâm. Fred càng tò mò hơn khi Hiếu cho biết nữ bác sĩ đó còn rất trẻ, mới 26 tuổi và từ Hà Nội vào Đức Phổ công tác chưa được hai năm. Ban đầu, Fred thấy lạ vì Hiếu là người của quân đội miền Nam, tác giả cuốn nhật ký lại vẫn thuộc quân đội miền Bắc, niềm kính trọng của Hiếu đối với người này có thể được coi là một sự phản bội. Nhưng Fred tôn trọng ý kiến của Hiếu và khâm phục sự dũng cảm này của anh. Và rồi, không chỉ Hiếu - một người lính Việt Nam cộng hòa thật sự xúc động trước những dòng chữ chân phương của nữ bác sĩ mà qua Hiếu, người sĩ quan quân báo Hoa Kỳ - Fred cũng trăn trở, xao động trước những dòng chữ ấy. Cả hai đều đứng ở phe đối lập với Đặng Thùy Trâm và đều cảm phục trước người con gái Việt Cộng này dù chưa một lần gặp mặt mà chỉ biết đến chị qua những trang viết cùng tâm tình ánh lên từ một tâm hồn cao đẹp. Rồi như định mệnh, mấy tháng sau, Fred nhận được cuốn nhật ký thứ hai của nữ bác sĩ Đặng Thùy Trâm. Fred đã bảo quản, lưu giữ hai cuốn nhật ký ấy suốt 35 năm làm nên cuộc hành trình vượt trùng dương

sang bên kia trái đất của cuốn nhật ký và cuối cùng lại đưa nó trở về quê hương, trao tận tay cho người mẹ và gia đình của nữ bác sĩ anh hùng.

Đạo diễn Đặng Nhật Minh đã nắm bắt được cái thần, cái hồn trong câu nói của Hiếu đối với Fred. Câu nói đó đã gọi dậy dòng mạch ngầm đầy nội lực làm nên sức mạnh cảm hóa mãnh liệt của cuốn *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*. Đó là tình yêu thương con người, lòng quả cảm, sự tận hiến sức trẻ, sức khỏe và tuổi thanh xuân cho Tổ quốc, niềm tin bất diệt vào ngày mai chiến thắng. Dòng mạch ngầm này là dòng suối dào dạt chảy suốt cuốn nhật ký, cũng là sợi chỉ đỏ dệt nên chủ đề, tư tưởng chủ đạo của bộ phim *Đừng đốt* được chuyển thể từ chính cuốn nhật ký này. Đạo diễn Đặng Nhật Minh đã dùng chính sợi chỉ đó để xuyên chuỗi các sự kiện, kết nối các tình tiết vào một trật tự thể hiện ý đồ nghệ thuật của ông làm nên một bộ phim gây xúc động mạnh cho người xem. Sau nhiều lần thay đổi, ông quyết định rút gọn câu nói của anh trung sĩ Sài Gòn kia thành hai chữ “Đừng đốt” và chọn nó làm tên phim với lý do: “Đó là hai từ then chốt nhất trong câu nói của trung úy Ngụy - người đã đưa cuốn nhật ký cho người lính Mỹ Fred. Tôi nghĩ chỉ cần hai từ đó thôi, ngắn gọn như vậy là đủ” [14]. Hai từ - một sự cô đọng đến mức tối đa nhưng lại phản ánh rất nhiều phương diện của bộ phim và là “sự rút gọn đến cùng” chủ đề, tư tưởng của tác

phẩm. Đây cũng là nhan đề độc nhất vô nhị và “thực sự là một chìa khóa diễn giải quan trọng” [9] mà tác giả trao cho khán giả và “găm chặt” trong ký của người xem “một lần cho mãi mãi” [9].

Thông thường thì hai từ “Đừng đốt” khó có thể gây được sự chú ý, tò mò của người xem, cũng không thật hấp dẫn nhưng lại rất có ý nghĩa khi đặt vào bối cảnh của bộ phim. Xuất hiện bốn lần, cụm từ này có ý nghĩa như “nhãn tự”, điểm đỉnh, điểm sáng của bộ phim. Lần một, “Đừng đốt” xuất hiện ngay ở nhan đề phim. Lần hai, cụm từ này bật ra trong câu nói của Huân khi vội vã ngăn Fred thiêu hủy cuốn nhật ký: “Fred, don’t burn it! It has fire already!” (Fred, đừng đốt! Trong đó đã có lửa rồi!). “Câu nói này chính là điểm nhấn quan trọng của bộ phim, là một câu chuyện quá khứ khác hẳn cả trong lẫn ngoài nội dung cuốn nhật ký, là sợi dây liên kết cuốn nhật ký với những sự kiện kỳ diệu sau này, là tiền đề cho những diễn biến tiếp theo của bộ phim” [10, 37]. Lần thứ ba, “Đừng đốt” xuất hiện trong bối cảnh ở Mỹ khi Fred hết hạn quân ngũ trở về. Trong ba lô ngày trở về của anh có cuốn nhật ký “nặng trĩu” những dòng tâm tư của một cô gái Việt Nam mà chính Fred chưa thể nào và không thể nào hiểu hết. “Có lẽ, đó là hành trang nặng nề nhất trong cuộc đời anh sau những tháng ngày chiến đấu ở chiến trường Việt Nam” [10, 37]. Trong

bữa tiệc quây quần của gia đình mừng sinh nhật mẹ, anh đắm chiêu khi nghe mẹ nói đã đọc hết cuốn nhật ký và rất xúc động. Thấu hiểu lòng con, bà ghen ngào nói: “Mẹ e rằng cuốn sách đó sẽ thiêu đốt cuộc đời con” [8]. Anh đáp lời mẹ: “Khi đưa cho con cuốn sách ấy, người trung sĩ Việt Nam nói: “Đừng đốt! Trong đó đã có lửa!” [8]. Câu nói này được nhắc lại một lần nữa chứng minh rằng ngọn lửa trong cuốn nhật ký vẫn hùng hực cháy mãi không thôi khiến Fred bất an, dằn vặt. Anh nói với cha: “Tạ ơn Chúa chúng con đã trở về lành lặn... chỉ có tâm hồn thì... không chắc có lành lặn không?” [8]. Những ngày trở về quê hương là những ngày tâm hồn Fred bị sóng xô gió tấp. Lúc nào anh cũng bị đè nặng bởi những con chữ ám ảnh với những nét chữ nghiêng nghiêng, tròn tròn thêu dệt nên những trang nhật ký. Hàng đêm, anh bị giày vò bởi những cơn ác mộng nhập nhòa trong vùng ký ức đầy xáo động. Sự thực đúng như linh cảm chẳng lành của mẹ anh - ngọn lửa rừng rực “từ trái tim giàu tình yêu thương, nhân ái của người con gái Đặng Thùy Trâm đã thiêu đốt suốt cả phần đời còn lại của Fred, cho anh những suy nghĩ khác về cuộc đời, về chiến tranh, về những con người ở phía bên chiến tuyến” [9, 38]. Fred nói với mẹ mình về Đặng Thùy Trâm: “Cô ấy từng là kẻ thù của con, nhưng bây giờ không còn nữa. Cô ấy là ân nhân của

con. Cô ấy đã dạy cho con bài học về tình yêu thương con người” [8]. Cũng bởi vậy mà anh thấy cần công bố cuốn nhật ký cho mọi người đọc. “Nó là giá trị chung mà con người phải biết, bất kể ở đâu” [8]. Lần xuất hiện cuối cùng, cụm từ “Đừng đốt” lắng đọng trong khoảnh khắc mẹ nữ liệt sĩ nhớ về lời người sĩ quan Mỹ nói lúc trao lại cho bà cuốn nhật ký của con gái mình: “Đó là ngọn lửa của tình yêu, của sự dâng hiến” [8]. “Đừng đốt” mang theo thông điệp: đừng làm tắt đi ngọn lửa ấy mà hãy để nó cháy mãi, thấp sáng mãi và đem đến cho thế gian, nhân loại, những điều tốt đẹp nhất, khiến con người ở muôn nơi xích lại gần nhau, yêu thương nhau nhiều hơn và cùng nhau sống trong hòa bình, hạnh phúc. “Đừng đốt” không chỉ là một lời khuyên ngăn mà còn là mệnh lệnh trước quyền năng vô hạn của tình người. Đây chính là sự đúc kết lại trọn vẹn toàn bộ ý nghĩa của bộ phim cũng như chủ đề, tư tưởng nghệ thuật của đạo diễn Đặng Nhật Minh. Hai câu kết phim cũng đã làm sáng tỏ hơn điều này. Đó là hai câu thơ trích từ *Nhật ký Đặng Thùy Trâm*: “Và ai có biết chẳng ai/Tình thương đã chấp cánh dài cho ta” [14, 211]. Theo đạo diễn Đặng Nhật Minh chia sẻ, hồi ở Mỹ, khi ông hỏi Fred về điều “ấn tượng nhất” mà “cuốn nhật ký đọng lại trong anh”, Fred đã lập tức đọc hai câu thơ này bằng tiếng Việt. Cái lớn nhất “làm nên

sức mạnh của chị Trâm chính là tình yêu thương con người, tình cảm tha thiết, yêu gia đình, quê hương” [5] và điều đó đã khiến những người ở bên kia chiến tuyến phải cúi đầu khuất phục. Đó cũng chính là thông điệp mà đạo diễn muốn gửi gắm qua bộ phim *Đừng đốt*. Tình yêu thương con người chính là “sức mạnh để những người con “mãi mãi tuổi hai mươi” như chị Trâm, anh Thạc... vượt qua bao khó khăn, sống có lý tưởng và tận hiến cho Tổ quốc. Và thông điệp yêu thương nhân bản ấy cho đến hôm nay vẫn tiếp tục làm rung động biết bao người!” [5]. Qua bộ phim này, thế giới cũng “sẽ hiểu thêm về tâm hồn, tình cảm con người Việt Nam” [5]. Với những ý nghĩa đó, nghệ sĩ nhân dân Phạm Thị Thành nhận định: “đạo diễn Đặng Nhật Minh đã chọn tên cho bộ phim rất ấn tượng, phản ánh được nội dung, tình cảm, tư tưởng chủ đề của phim” [6].

4. KẾT LUẬN

Không “giật tít” để “đu trend”, cũng không chiêu trò, hoa mỹ, đạo diễn Đặng Nhật Minh đã rất trăn trở khi đặt tên cho bộ phim tâm huyết của mình là “Đừng đốt”. Giản dị và súc tích, tên gọi này đã cô đọng ý tứ, quy tụ chủ đề, tư tưởng của bộ phim, cũng cho thấy cả chiều sâu và sức hấp dẫn của bộ phim. Lời ít nhưng ý nhiều, nhan đề này đã mở ra dòng chủ đề như mạch ngầm sâu

chuỗi các tình tiết, sự kiện diễn ra suốt chiều dài 102 phút của bộ phim. Ngược lại, nhan đề cũng dần được diễn giải và làm sáng tỏ qua chủ đề tư tưởng của tác phẩm. Nhan đề, chủ đề gắn liền và thống nhất tạo thành nền tảng vững chắc cho diễn tiến của bộ phim và góp phần quan trọng đầu tiên làm nên thành công vượt ngoài mong đợi của bộ phim *Đừng đốt*.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quỳnh Anh (thực hiện phỏng vấn) (2009), “*Đừng đốt*” - bộ phim tôi hài lòng nhất, truy cập 02/5/2009, từ <https://suckhoedoisong.vn/dung-dot-bo-phim-toi-hai-long-nhat-1698146.htm>.

2. Hoàng Thụy Anh (2020), Truyện ngắn và điện ảnh nhìn từ mối quan hệ song hành (Nhân đọc cuốn “*Những thế giới song hành: từ truyện ngắn đến điện ảnh*” của tác giả Nguyễn Văn Hùng, NXB Đại học Huế, 2020), truy cập 10/9/2020, từ <https://cand.com.vn/Ly-luan/Truyen-ngan-va-dien-anh-nhin-tu-moi-quan-he-song-hanh-i580112/>.

3. Báo Phụ nữ Việt Nam (2009), *Đẹp lắm thông điệp yêu thương!*, truy cập 16/4/2009, từ <https://hoilhpn.org.vn/tin-chi-tiet/-/chi-tiet/%C4%91ep-lam-thong-%C4%91iep-yeu-thuong--10542-1.html>.

4. Duyên Bùi (2021), *Nhật ký Đặng Thùy Trâm - Sức mạnh cảm hóa từ một tâm hồn cao đẹp*, truy cập 29/7/2021, từ <https://reviewsach.net/nhat-ky-dang-thuy-tram/>.

5. Thanh Hằng (Thực hiện phỏng vấn) (2009), *Bộ phim “Đừng đốt” về liệt sĩ Đặng Thùy Trâm: Truyền cảm và xúc động*, truy cập 9/4/2009, từ <https://cand.com.vn/van-hoa/Bo-phim-Dung-dot-ve-liet-si-Dang-Thuy-Tram-Truyen-cam-va-xuc-dong-i75431/>.
6. Mai Hồng (2009), “Đừng đốt”: *Thêm một bộ phim thành công về các anh hùng, liệt sĩ*, truy cập 26/7/2009, từ <https://baochinhphu.vn/dung-dot-them-mot-bo-phim-thanh-cong-ve-cac-anh-hung-liet-sy-10214045.htm>.
7. Kênh 14.vn (2022), *Quá ngán ngẫm với công thức đặt tên của phim truyền hình Việt: Không dài dòng thì cũng sến sẩm*, truy cập 29/11/2022, Theo Thể thao Văn hóa, từ <https://kênh14.vn/qua-ngan-ngam-voi-cong-thuc-dat-ten-cua-phim-truyen-hinh-viet-khong-dai-dong-thi-cung-sen-sam-20221129190128699.chn>.
8. Đặng Nhật Minh (viết kịch bản và đạo diễn) (2009), *Phim “Đừng đốt”*, Hãng phim truyện Việt Nam, Hà Nội.
9. Hoài Nam (2008), *Phiếm luận về cái nhan đề*, truy cập 21/01/2008, từ <https://daibieunhandan.vn/van-nghe/Phiem-luan-ve-cai-nhan-de-i199899/>.
10. Bùi Trần Quỳnh Ngọc (2013), “Từ Nhật ký Đặng Thùy Trâm đến *Đừng đốt*: hành trình từ văn học đến điện ảnh”, *Tạp chí Nghiên cứu văn học*, số 1, tr.33 - 44.
11. Nhiều tác giả (1998), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.
12. Hạnh Phương (2009), *Không kim được nước mắt với “Đừng đốt”*, truy cập 8/4/2009, từ <https://baothainguyen.vn/van-hoa/200904/khong-kim-duoc-nuoc-mat-voi-dung-dot-36789C6/>.
13. Trần Đình Sử (chủ biên) (2008), *Lý luận văn học, tập 2*, Nxb Đại học Sư phạm, Hà Nội.
14. Huyền Trang (2009), *Đừng đốt gây xúc động mạnh*, truy cập 10/4/2009, từ <https://www.anninhthudo.vn/dung-dot-gay-xuc-dong-manh-post46005.antd>.
15. Đặng Kim Trâm (2005), “Câu chuyện về những tấm lòng”, in trong *Ngày ký Đặng Thùy Trâm*, Nxb Hội nhà văn, Hà Nội, tr.17 - 27.
16. Đặng Thùy Trâm (2005), *Ngày ký Đặng Thùy Trâm*, Đặng Kim Trâm chỉnh lý, Vương Trí Nhàn giới thiệu, Nxb Hội Nhà văn, Hà Nội.